

Toni Serra

Quan, aquell mes d'abril de 1963, Berlanga rodava a Mallorca *El verdugo*, i ja n'han passat trenta-quatre, d'anys!, ni a ell ni a mi ens va passar mai pel cap que l'ambaixador espanyol a Itàlia, l'inefable Sánchez Bella en olor de beatitud, pogués carregar-se la pel·lícula de la manera tan absurda i tan poc ortodoxa com ho va fer, després que es va presentar a la Mostra de Venècia. Va escriure una carta al Caudillo, també conegut com a "Generalísimo", en la qual li contava que el film no era tan sols subversiu, sinó també, i

Mostra no va aconseguir l'objectiu de fons, que no era més que desprestigiar internacionalment Berlanga i *El verdugo*; tot el contrari, els brams de Sánchez Bella van convertir en herois del moment els responsables del film, i el film mateix va obtenir un reconeixement unànimement que tal volta no hauria estat tan rotund ni tan universal.

Però, ja dic, el 9 d'abril de 1963, hora-baixa, quan vaig anar a esperar a Son Sant Joan Emma Penella i Pepe Isbert, els dos intèrprets principals del film, la sorpresa que ens reservava la història era encara això, una sorpresa, i ningú no s'havia ensumat res. Tanmateix Emma Penella, una actriu admirable juntament amb Lola Gaos, va intuir en part la transcendència d'*El verdugo* i, quan feia una parell de dies que havia començat el rodatge, em va comentar: "Va a ser la película más importante que se ha hecho en España", i afegí: "Berlanga hará ese cine que nadie se atreve a hacer, por cobardía, porque les cuesta mucho a los directores españoles jugarse el prestigio, la comodidad". Tenia raó. *El verdugo* no va ser una pel·lícula còmoda. Va ser, això sí, una pel·lícula d'excel·lent qualitat cinematogràfica.

Berlanga, que ja ens havia deixat exemples magnífics de dignitat professional i intel·lectual amb *Los jueves, milagro* (que vàrem veure censurada i mutilada) i *Plácido*, amb aquesta es va mostrar encara més incisiu, més revulsiu contra la societat d'aquells moments. Muñoz Suay, que també era objecte de les iras incontrolades de la Bella Sánchez, va escriure de Berlanga: "...siempre ha sido pesimista, pero hoy es también amargo. Ha adquirido conciencia polémica dentro

de un sistema en el que se agudizan las contradicciones trágicas de la sociedad contemporánea" (la cursiva és meua: no em puc estar de ressaltar una frase que ara és ja pura lírica). I aquest és, realment, el Berlanga d'*El verdugo*: incommensurable.

Com incommensurable em va semblar Pepe Isbert, a qui admirava des que li vaig veure *Bienvenido, Mr. Marshall*. Era divertit, punyent i, aquells dies en què compartí feina a Mallorca, feia una parella excel·lent amb Emma Penella. De Pepe Isbert m'agradava tot: la boina, el posat de resignació, la veu trencada, que fos tan rufei, però tan immens en humanitat... La primera vegada que el vaig veure, a l'aeroport, em va dir, tot sorneguer: "Muchacho, cuánto tiempo sin vernos!" Jo mai no havia parlat amb ell i em va deixar tallat.

Naturalment, ens férem amics accidentals, amb ell i amb Emma Penella. Dic accidental (com aquell turista d'una pel·lícula més moderna) perquè, en temps de rodatge, és difícil establir una relació més profunda amb els actors. Estan molt capficats en la feina i, quan arriba l'hora de descansar, al màxim que arribes és a anar de copes amb ells, a dinar, a xerrar de tot i molt, a riure per les butxaques i a poca cosa més. Record que Pepe Isbert, quan vaig voler estirar-li la llengua sobre la pel·lícula, només em va dir: "Es muy rara, por eso será muy buena" i, mentre feiem una copa al Tirol del carrer d'Apuntadors i Emma Penella ironitzava sobre el cinema del país ("¿Qué es el cine español? Un nombre: Samuel Broston"), Pepe Isbert es va posar més seriós: "La idea no puede ser mejor: va contra la pena de muerte. Una película así, de esa naturaleza, nunca se había intentado en España".

D'això, ja en fa trenta-quatre anys, com he dit al principi. No hi fa res. D'aleshores ençà, *El verdugo* ha estat sempre per a mi una pel·lícula emblemàtica (i perdó per l'adjectiu). Juntament amb *L'espoir*, si em permeteu de dir-ho. ♦

sobretot, comunista de cap a peus, ja que comunistes eren Berlanga (director), Rafael Azcona (guionista) i els actors, des d'Emma Penella a Pepe Isbert, pobret meu. Això mateix, molt posat en el paper d'acusetat plo-ranera, es queixava amargament que pel·lícules com aquella no feien més que desprestigiar Espanya i engrair la felicitat dels nostres enemics tradicionals (els de Sánchez Bella i de Franco, naturalment), que no eren altres que els que orquestraven campanyes des de l'estranger contra el país de meravelles espanyol.

Amb tot, aquest atac de ferotgia de l'ambaixador l'any següent la cinematografia espanyola va ser castigada a no participar a la